

EK – 15

SANAYİLEŞME İLE İLİŞKİLİ
SEKTÖRLER – KURUMLAR

BANKALAR

EK – 15

BANKALAR VE TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda işlevlerini sürdüremeyen, “*verimsizleşmiş ve cılız bir halde*” (ULUS Gazetesi 29 Ekim 1938) bulunan bir Ziraat Bankası ve yerel (küçük) bankacıklar dışında milli bir bankamız yoktu.

Cumhuriyet öncesi kurulup da 1965’e kadar yaşayan ve ulusal alanda çalışan iki banka vardır:

1 – Ziraat Bankası – İlk kuruluşu 1863. Yeniden yapılanma 1924.

2 – Adapazarı İslam ve Ticaret Bankası – 9 Mart 1913. Daha sonra, 1929 yılında, Adapazarı Türk Ticaret Bankası, 1937 yılında da merkezini Ankara’ya taşıyarak Türk Ticaret Bankası adı ile ülke çapında hizmet vermeye çalışmış. 2000’li yıllarda kapandı.

3 – Atatürk milli bankacılığın önemini görerek Hindistan’dan gelen paranın 250 bin lirası ile 26 Ağustos 1924 tarihinde Türkiye İş Bankası’nı bizzat kurmuştur. Bir ülkenin cumhurbaşkanı uhdesine bırakılan bir para ile ticari bir banka kurmuştur. Bu bankanın felsefe ve iştirakleri için Bkz. Ek – 9.

4 – Emlak ve Eytam Bankası 1927 yılının mayıs ayında kurulmuştur. Amacı başta Ankara olmak üzere ülkenin imarı ve güzelleşmesidir. Gerçekleştirdiği projeler arasında Saraçoğlu Mahallesi (Ankara – bugünkü adı Namık Kemal Mahallesi) ve İstanbul’da Ataköy kompleksi bulunmaktadır.

Banka 1 Eylül 1946 tarihinde Emlak Kredi Bankası adını almıştır. Sermayesi 100 milyon Liraya yükseltilmiştir.

5 – 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası, daha sonra Türkiye Sanayi Kredi Bankası’na dönüşmüş ve 1933 yılında Sümerbank’a devredilmiştir.

6 – Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kanununun tarihi 11 Haziran 1930’dur. Dünya ekonomik krizi 1929 yılının ekim ayında Wall Street’in çökmesi ile başlamış ve dünya bir çok ülkede paralar pul olmuştur. İşte çok kısa bir süre sonra Türk parasının kıymetini korumak amacı ile Merkez Bankası kurulmuştur. Kuruluş kanununun 3 üncü maddesinde hedef belirlenmiştir:

“Hükümetle müştereken Türk evrakı nakdiyesinin müstakbel istikrarına matuf bütün tedbirleri almak”

Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanun ve ilgili kararnameleleri de aynı yıl kabul edilmiş, 1984 yılında yürürlükten kalkmıştır.

7 – Sümerbank, 3 Haziran 1933 tarihinde kabul edilen bir kanun ile kurulmuş, 11 Temmuz 1933 günü faaliyete başlamıştır. 1932 yılında kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası (eski Sanayi ve Maadin Bankası) ile Devlet Sanayi Ofisini devralmıştır. Türk sanayiinin lokomotifi olmuş, ülkeye çok güzel ve önemli sanayi kuruluşları kazandırmıştır. Bkz Ek – 6/2. Bu kuruluş 1980 yılından sonra adım adım çökertilmiş, bankacılık birimi özelleştirilmiş, hortumlanmış (mı?) el konmuş ve en sonunda Oyakbank adındaki kuruluşa yamanarak YOK edilmiştir. Sanayi birimi 2003 yılında can çekişmektedir.

8 – Belediyeler Bankası (İller Bankası) 29 Eylül 1933 tarihinde kurulmuştur. O gün bugün belediyelerin yükünü çekmektedir.

9 – Halk Bankası – Kanununun tarihi 8 Haziran 1933 olmakla beraber bir süre herhangi bir faaliyet göstermemiştir. Atatürk 1 Kasım 1937 TBMM Açış Nutku'nda,

“Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuza verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasına çalışmak da çok lazımdır”

diyerek Halk Bankası'nın önünü açmıştır. 17 Ocak 1938 tarihinde kabul edilen bir kanun ile Hükümet bankanın sermayesine bir milyon lira ile iştirak etmiş ve ayrıca kurulacak Halk Sandıkları için bin lira vermiştir. İlk Halk Sandığı Ankara'da 5 Eylül 1938 tarihinde açılmıştır.

ULUS GAZETESİ 15 İNCİ YIL ÖZEL EKİ – 29 EKİM 1938

HALK BANKASI

1 İkcinciteşrin 1937'de Ulus Şefimiz, Büyük Millet Meclisi'nin beşinci devresinin üçüncü yılını açarken millet ve hükümete Meclis kürsüsünden verdiği değerli direktifler arasında, küçük esnaf ve küçük sanayi erbabının iş yapma kudretini artıracak bir tedbire temas etmiş ve ezcümle demiştir ki:

“ – Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin, normal şartlar altında ucuzlatılmasına çalışmak da çok lâzımdır.”

Celâl Bayar'ın program – nutkunda bu mesele şöyle izah ve tahlil olunmuştur:

“Kabul buyurmuş olduğunuz Halk Bankası ve Halk Sandıkları kanunu malûmunuzdur. Memleketimizde diğer sahalarda çalışan kredi müesseselerinin çoğaltılmakta bulunmasına rağmen bu çeşit küçük kredi ihtiyacını tatmin yolu çok dardır. Birkaç

kredi müessesesi istisna edilirse bunlar için hemen hemen gizli tefecilerden başka müracaat edilecek kapı yoktur.

"Halk Bankası ve Halk Sandıkları bu boşluğu dolduracaktır. Bu banka ve sandıkların esas mukaveleleri küçük kredinin hususiyetleri göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

"Küçük kredi meselesini hal işinde devletin iktisadi olduğu kadar içtimai olan bu mükellefiyeti de vardır.

"Halkın, küçük esnaf ve sanayi erbabının kredi ihtiyaçlarını çok yakından gören ve onlara şefkat elini uzatmayı hiçbir zaman esirgememiş olan Cümhuriyet hükümetimiz 17 Kânunisanı 1938'de kabul buyurduğu 3331 numaralı kanunla Halk Bankasının sermayesine bir milyon lira ile iştirak etmiş ve kurulacak olan Halk Sandıklarının ilk tesis masraflarını karşılamak üzere (200.000-) liralık yüksek bir yardımda bulunmuştur. Cümhuriyet hükümetimizin bu suretle büyük müzaheretine mazhar olan Halk Bankası birinci defa olarak Ankara Halk Sandığını 5 Eylül 1938 tarihinde kurarak faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

"Halk Bankası her ne kadar halka doğrudan doğruya kredi açmıyacak ise de peyderpey memleketin her tarafında tesis edeceği Halk Sandıkları vasıtasıyla halkın hizmetlerine koşacak ve bu sandıkları finanse etmek, muamelâtını tanzim ve teftiş etmek suretiyle memlekette küçük kredi işlerini merkezden idare ederek bu kredi üzerinde nazım bir rol oynayacaktır.

10 – Etibank 14 Haziran 1935 tarihinde kabul edilen kanun ile kurulmuş ve aynı yıl 7 Aralık günü çalışmalarına başlamıştır. Madencilik ve enerji alanlarında Türkiye'ye büyük hizmetler veren bu kuruluşun da bankacılık birimi (sanki önceden planlanmış gibi Sümerbank'ın bankacılık biriminin akıbetine uğramış ve kısa bir süre "Türkiye'nin en güçlü ? gazetesi" Sabah'ın patronunun elinde kaldıktan sonra içi boşaltılmış bir vaziyette önce devletleştirilmiş daha sonra da kapatılmıştır.

2000'li yılların Türkiye'si, Atatürk'ün kurduğu üç güzide bankayı, Sümerbank ve Etibank, Emlakbank, yaşatamamıştır. Türk Ticaret Bankası da politikanın em çirkin oyunlarına konu olmuş ve kapanmıştır. Yazıklar olsun.

11 – Atatürk'ün 1 Kasım 1937 Nutku'nda öngördüğü Denizbank, 1 Ocak 1938 günü elli milyon lira sermaye ile kurulmuştur. Amaç ülke denizciliğinin geliştirilmesi idi. Ne yazık ki bu banka 1939 yılından itibaren kendisini kısır politikanın ortasında bulmuş, kapatılmış, sonra yeniden açılmış ancak kuruluş hedefine yaklaşamamıştır.

Hiç olmazsa bugün özelleştirilmiş olarak yaşamını ve ismini devam ettirmektedir.

Türkiye 15 inci yılını bu bankalarla idrak etmiştir. 1965 yılına kadar kurulan diğer bankalar (tek şubeli yerel bankalar dışında) ve kuruluş yılları aşağıda gösterilmiştir: ¹

¹ İkinci listedeki onbeş bankadan dokuzu ya kapatılmış veya bir başka banka ile birleştirilmiş ya da fona

1 – Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (ilk özel banka – kurucusu Türkiye Şeker Fabrikaları T.A.Ş. Genel Müdürü Kazım Taşkent) 1944.

Taşkent'ten sonra birkaç kez el değiştirmiştir. 2005 yılında bankanın mülkiyeti yine el değiştirme aşamasındadır. *Faaliyetine devam ediyor.*

2 – Türkiye Garanti Bankası A.Ş. – 11 Nisan 1946. Bu banka Osmanlı Bankası'nı almış ve ismini ortadan kaldırmıştır. *Faaliyetine devam ediyor.*

3 – Akbank T.A.Ş. – 1948 (kurucuları arasında Hacı Ömer de var. Ellili yıllarda bankanın hisselerinin tamamı Sabancı ailesine geçmiştir.)

Faaliyetine devam ediyor.

4 – Türkiye Sınai Kalkınma Bankası – 1950. ² *Faaliyetine devam ediyor.*

5 – Şekerbank ilk önce 12 Ekim 1953 yılında Eskişehir'de Pancar Kooperatifleri Bankası olarak kurulmuş iken 1 Mart 1956 tarihinde merkezini Ankara'ya taşımış adını da Şekerbank olarak kısaltmıştır. *Faaliyetine devam ediyor.*

6 – Demirbank – 7 Eylül 1953. Bu bankanın Kasım 2000 krizinde batırılışı bir doktora tezi olmalıdır. O günlerde internette elden ele dolaştırılan bir iletiyi ekliyorum. EK – 15/2

7 – İstanbul Bankası – 1953 (1982 yılında tasfiye)

8 – Vakıflar Bankası – 11 Ocak 1954 *Bankacılık faaliyete devam ediyor.*

9 – Pamukbank – 22 Nisan 1955 – Kapandı

10 – Türkiye Öğretmenler Bankası – 17 Ocak 1959 - Kapandı

11 – Turizm Bankası – 4 Mayıs 1960

Bu banka daha sonra Türkiye Yatırım Bankası ile birleşerek Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. adını almıştır.

12 – Kuruluşu 1938 öncesine gitmekle (1928) birlikte uzun yıllar tek şube olarak kalan Türkiye İmar Bankası “80’li yıllarda ülke çapında şubeler açmaya başlamış ve daha sonra Uzan ailesine geçerek günümüzde en parlak dönemini yaşamaktadır. (BDDK'nın Türkiye İmar Bankası'na el koyması ve bankanın Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu kapsamına alınması bu satırlar yazıldıktan sonra oldu.)

13 – Eskişehir Bankası 1927 yılında kurulmuş, 1958 yılında sermaye artırımını

---

almıştır.

² Bu bankaya bir yazı ile müracaat ederek kendileri hakkında bilgi istedim. Özellikle 1950 – 1965 döneminde bugün faaliyetlerini sürdürmekte olan hangi snai şirketlere kredi verdiler vs. Uzun bir süre bekledikten sonra halkla ilişkilerden şu cevap (e mail) geldi:

Sn Mehmet Arif Demirer

Bankamıza göstermiş olduğunuz ilgiye bir kez daha teşekkür ediyoruz. Çalışmalarınıza **yardımcı olamayacağımızı** üzülerek bildirir, başarılar dileriz.

Saygılarımızla,

TSKB – Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.

Halkla İlişkiler Sorumlusu - 30 Haziran 2003

Ülke sanayicilerine kredi vermek görevi ile kurulmuş ve de bu görevi çok iyi yapmış bir banka, kendisinden *bilgi* istendiğinde olumsuz cevap veriyor???

Bunun üzerine bu bankayı biraz araştırdım. Bulduklarımı EK – 15/1 olarak veriyorum

yaparak daha çok komşu illerde ondan fazla şube açmıştır. Kapanmıştır.

14 – Anadolu Bankası 1962 (Emlakbank ile birleşmiş ve tasfiye olmuştur)

15 – Devlet Yatırım Bankası (DESIYAB) 1 Mayıs 1964 tarihinde faaliyete geçmiştir. Bu bankanın adı Türkiye Yatırım Bankası olarak değiştirilmiş ve Turizm Bankası ile birleşerek Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. adını almıştır. Bu ad altında *faaliyetine devam etmektedir.*

EK – 15/1

TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASININ ÖYKÜSÜ

Başbakan Adnan Menderes – 10 Haziran 1958

"Bizim plân meselelerimizden ve Beynelmilel Kalkınma Bankası vaziyetinden bahsedeyim. Beynelmilel Kalkınma Bankası burada yapılan bir izahata göre "Biz investisman politikası takip ettiğimiz için ikrazatı kesmiş" vaziyette ifade edilmiştir. Hakikat böyle midir? Çok esaslı bir noktayı ilk defa size açmak mecburiyeti hasıl olmuştur.

"Muhterem arkadaşlar, Beynelmilel Kalkınma Bankası ³ bizim iktidara gelmemizden biraz evvel bu memlekette kuruldu. 40 milyon dolarlık bir para Türkiye'nin kalkınması için tahsis edilmek istendi. Bu 40 milyon doların 9 milyon doları bu bankanın yerli sermayesi olacaktı.

"Burayı iyi dinleyin. Bunların hepsi lâzım bize. Biz muazzam bir mücadelenin içinden çıkmaktayız. Arkadaşım Mandalıncı bilir; Vallahi çok severim, emin olun onu kardeşim gibi severim. Bizim muhitin evlâdı, Türk evlâdı, tertemiz, pırlanta gibi ama ne yapayım ki konuşmak mecburiyetindeyim.

"Şimdi bu 9 milyon dolarla bu banka nasıl kurulmuştur? Bakınız, bilmezsiniz, anlatayım. Bize 40 milyon dolar verecekler ya bunun 9 milyon doları bu bankaya verilecek. Mukabilinde Türkiye de 25 milyon karşılığı Türk lirası koyacak. Bu bankayı kuruyoruz, bu bankanın Meclisi İdaresi serapa Halkçılardan kuruldu, başına da bir Amerikalı müdür getirildi, konuldu.

"Şimdi Türkiye'de bizi sevmezler, uğraştığımız tarafları var. Ama biz bunları bir ilâç içer gibi kullanmak mecburiyetindeyiz. Makûs talihimizi yenebilmek için bunlara rıza gösterdik. Bunlar hep levhi mahfuzda yazılı, perde arkasında geçmiş hadiselerdir.

"Şimdi Amerikalı müdür geldi. Bundan evvel Barker Heyeti diye bir heyet gelmiş, tetkikat yapmak istemişti. Bana haber verdiler, "Gelsin" dedim. Geldiler, tetkiklerini yaptılar ve ondan sonra bir rapor verdiler. Bu raporu Hariciyemize getirdiler. Bankanın ikinci müdürü getirdi. Şöyle takdim ettiler :

"Bu raporun esası şudur, hulâsası şudur. Şu hulâsa da hem Amerika'da, hem Türkiye'de gazetelere verilecek beyanattır. Binaenaleyh siz Pazartesiye mi, salıya mı bir basın toplantısı yaparsanız biz de Amerika'da aynı günde neşrederiz. Bu, Türkiye'nin iktisadî programıdır." dediler. "Ne olacak" dedik. Dediler ki, "Bunu yalnız iktidar mensupları değil, Meselâ Kasım Gülek de dahil olmak üzere bir kor (İngilizce "corps"= düzenli bir heyet) yapacaktır. Bu korun başına bir Amerikalı gelip oturacak ve Türkiye'nin iktisadiyatını bu Barker Raporuna göre tedvir edecek. Anayasanın üzerinde olacak, hükümetlerin değişmesiyle değil, iktidarların değişmesiyle dahi değişmeyecek."

³ Burada bir karışıklık var. Demokratlar Kulübü yayınına göre Menderes iki banka için aynı deyiimi kullanmış: 'Beynelmilel Kalkınma Bankası'. Bunlardan biri Dünya Bankası. İkincisi "... bu memlekette kuruldu" dediği banka ise Sinaî Kalkınma Bankası".

"Olmaz " dedik. Olur muydu ? Olmazdı. On senede on bin traktör, on senede 40 bin tonluk hububat silosu. 40 milyon dolar içinde bir kalkınma. " Olmaz " dedik. " Olmazsa biz de ikrazat yapamayız. "Biz enflasyonist yola gittiğimiz için değil ; "Bu plâni, bu şekilde anayasanın hilâfına tatbik koymazsanız vermeyiz" dediler. O zaman söylediler. Anlatabildim mi? Bunlar ağyara (yabancılara) karşı söylenmez. Nihayet dostlarımızın yaptığı bir hatayı fâş etmek (ortaya çıkarmak) suretiyle kendimizi müdafaa etmek yoluna girmek istemeyiz.

"Ondan sonra Seyhan Barajı; "Vermiyeceğiz parayı" dedi. Mücadele, mücadele, mücadele ... Seyhan Barajı'nı kabul ettirdik.

"Bunlar bir yola gelir gibi oldular. "Barışalım" dedik. Çünkü azamî metanet gördüler. Ondan sonra dediler ki, "Bu Banka Müdürü Black'ı şahsen dâvet etmez misiniz?" "Ederim" dedim. Davet ettim, geldi. Görüştük. Gelmezden önce Manisa Barajı'nın plânını verdik. Teknik büroları tetkik etti. "2.5 senede amorti eder, bundan daha güzel , esaslı hiçbir envestisman olamaz" dedi.

"Black, geldi. Burada, gizli kalmasını çok rica ederim; Bankanın Umumî Heyeti, İdare Heyetini öteye beriye İş Bankası'na ve saireye serpiştirdi. Bu sırada Amerikan Müdürü Umumîsi müteveffa oldu. Onun yerine bir İngiliz umum müdür göndermeye kalkıştılar. Dedik ki, "Olmaz". Olurdu olmazdı, diş dişe savaştık. Siz bize niçin itimat etmiyorsunuz ? Bizim yüzlerce bankamız var. Sonra ha Ziraat Bankası, ha Sanayi Bankası. Millî istihsalin iki ana şubesinin biri birinden farkı yok. Ziraat Bankası ne kadar millîdir? Ta Mithat Paşa zamanından geliyor. Millî menfaatlere yüzde yüz intibak ederek çalışmak mecburiyetindedir. Öteki hangi sanayie vereceğini Amerika'dan direktif alarak kararlaştırılacak. Neden? "9 milyon Dolar verilmiş" diye. Bu 9 milyon Dolar devlet kefaleti altındadır, bir. İkincisi , % 6'dan aşağı kâr ederse onu % 6'ya iblağ etmek tekrar devletin kefaleti altındadır. **Ondan sonra bizim sanayimizi kendi dilhahına göre istikametlendirilecek.** Meselâ karar almışlar. "Tekstil sanayiine vermeyecek." Neden ? Bankanın âzaları meyanında İtalya vardır. İtalya'nın tekstil fabrikaları var, pamuğu yok. Almanlar, öyle. Biz tekstil sanayiini kurmayacağız, fabrikalarını kurmayacağız, onlar bizim pamuğumuzu ucuz fiyata alacaklar, devletleri ondan vergi alacak, teknisyenleri alacak, fabrikaları kazanacak ve bize mamûlünü dört misline gönderecekler. Tabii vermezler . Dedik ki " Bu olmaz."

"Sanayimize bu suretle nüfuz edilmek istendiği bir sırada hakayıktan bahsedeyim; 6-7 milyon dolarlık Amerikan yardımından bir traktör meselesi çıktı. Bunu bir türlü vermezler. "Yahu siz bu parayı verdiniz mi?" dedik... " Tahsis ettiniz mi?" Ettik. " Ne diye vermezsiniz?" Vermeyiz... Ondan sonra zamirleri (içyüzü) anlaşıldı. Ben bir baktım, muhterem arkadaşım burada, Ziraat Vekili, o zaman parayı almak istiyor. Altı milyon dolar... Memleketin şiddetle ihtiyacı var. Ekipman, yedek parça... Yani bugün değil, oldum olasıya. Bir envestisman yapmamışlar. Memleketin kaderidir bu. İşte bilir arkadaşım burada. Ondan sonra bu paraları vermek için bize; bu 6 milyon dolar için, Devlet Bakanı Lütfi Bey'le bir mukavele aktediyorlar.

"Ben bu mukavelede yalnız altı milyon dolarlık traktöre ait hükümleri değil, Ziraat Bankası'nın umumî surette ikrazat ve çalışma politikasının hükümler ve mecburiyetler altına alınmasını istediğini görüyorum. Heyeti Vekilede bir akşam toplanıyoruz, 12'ye kadar konuşuyoruz. Ondan sonra "Bu mukavele olmaz, bizim imzamızı geri gönderin" diyoruz. "Bu kapitüler mahiyettedir."

"Falan devletin millî menfaatleriyle, umumî politikasıyla Türk milletinin millî menfaatleri ve umumî politikası her noktada mutabık değildir. Böyle bir iddia katiyen varit olamaz.

"Black geldi. "Siz niçin değiştirdiniz, İdare Heyetini?" dedi.

"Biz "İdare Heyetini Bankanın Heyeti Umumîyesi değiştirir" dedik.

"Yok" dedi. "Siz ne zamana kadar bu bankanın işlerine müdahale edeceksiniz ?"

"Siz devam ettiğiniz müddetçe devam edeceğim" dedim. "Siz müdahalelere devam ettiğiniz müddetçe asgarî sizin kadar müdahale edeceğim" dedim. "9 milyon kadar vermişseniz, bu 9 milyon Dolar hazinenin kefaleti altındadır. Ondan daha çok sermaye bizim tarafımızdan temin edilmiştir. Türkiye'nin sanayi politikasına istikamet verecek olan bir bankayı sen New York'tan idare etmek istiyorsun. Bu benim memleketimde cereyan ediyor. Ne pahasına olursa olsun katiyen ve katibeten bu millî menfaatlerimden bir milimetre inhiraf edecek şekilde kullanıldığı takdirde buna muhalefet edeceğim" dedim.

"Bana dedi ki : "Falanı alır mısınız idareye?"

"Neden alayım?" dedim. "Onu ben tanıyorum."

"Bir Türk'ü tavsiye ediyor. "Sen kaç Türk'ü tanırsın? Sen üç Türk'ü tanırsın. Ben 300 bin Türk'ü tanırım. Peki, sen bunu nereden tanırsın?"

"Sözde Bankamızın orada mümessili imiş. Baktırdım, senede 3 ilâ 6 gün kalmış. Acaba bu müddet içinde kaç dakika vakit bulmuş, bu muhterem Türk'le görüşmüş de bu derecede bir muhabbet beslemiş?"

"Şimdi bir taraftan "Size para vermeyiz" diyor. Enflasyon var, filân diye değil. Bakın ne zaman? Beynelmillel Kalkınma Bankası'yla mücadelenin hangi sahada olduğunu arz ediyorum. Eminim ki, vicdanlarınız bizi bu mücadelede haklı görecektir. Ondan sonra gel zaman git zaman dediler ki bunlar, "Türkiye'ye bir zat gönderelim; Bu zat bizim bankamızın oradaki işlerini Hükümet nezdinde takip etsin."

"Bu zat ⁴ geldi. Ben İstanbul'dayım. Bana telefon ettiriyor, diyor ki "Ben işe başlayayım mı, gelip kendisini göreyim mi?"

"İşe başlayınız, beni görmekte ne var?"

"Tekrar ikinci bir telefon: "Efendim, Black'den bir mesaj getirdim. Onu vermem ve ondan sonra işe başlamam lâzım."

"Canım, mesajı ne vakit olsa alırız, siz işe başlayın."

"2-3 gün sonra geliyor, işe başlamamıştır. Konuşmak istiyor. Merkez Bankası'nda bir oda veriyoruz. Daktilosu için ayrı bir oda. " keyfi nasıl iyi mi ? diye soruyorum. " Selâm söyleyin inşallah bundan sonra işlerimiz daha iyi gider" diyorum. Hoşbeşten sonra bana diyor ki, "Ben nerede kalacağım?"

"Sen Merkez Bankası'nda kalmıyor musun?"

"Banka Umum Müdürünü çağırdım. "Bu zata münasip bir yer verin, galiba yeri müsait değilmiş" dedim.

"Ben burada değil, yakınınızda kalacağım" dedi. "Ne olacak ?" dedim. **"Müsteşar"**

"Şimdi; 9 milyon dolar vermişler, burada bir Sanayi Bankası kurulmuş. Evvelâ bir kor yapacaklar. " İngiliz , Amerikan...Kasım Gülek de içinde bulunacak. Ondan sonra siz kendi politikanızı takip edeceksiniz." Buna imkân var mıdır ? Bir iktidar, bir iktisadî politika demektir. Yani ne demokrasi telâkkisi, ne anayasa telâkkisi ne bilmem ne... **"İktisadî Yüksek Komiseri"** haline gelecek.

"Siz teşrif edersiniz oraya" dedim. Gitti. Muğber (gücenmiş) olarak gitti.

⁴ Lieftinck

"Deli gömleği giydirecek. Bugün yaptıklarımızın hiçbirisini yaptıramayacak. Bir şey sorduk mu, "Sırası değil" diyecek..."

"Türkiye gibi paraya, pula, dolara, dövize, muhtaç; ipitidaî madde, hammadde memleketi; hammaddesini de çok iptidaî bir seviyede yetiştiren memleket olmak, ötekinin berikinin dostane dahi olsa tasallutlarına maruz kalmak kaderine mahkûmiyet getirir.

"Ondan sonra, sık sık bana geliyor. Fakat randevu alamıyor. Vakit bulamıyor.

"Bir gün dedi ki "Nerede konuşacağız ?" Dedim ki "Kolayı var"

"Çağırdım Maliye Vekilini "Bu Maliye Vekilimizdir. Bir memur tayin eder. Memurla temasta bulunursunuz. O memur, lâzım olduğu zaman Maliye Vekiline aksettirir. İcabederse bana da getirir."

"Memnun olmadı. Ne yapacaktık ?

"Banka memuru sabah akşam Başvekâlete gelecek. Eskiden "Borçlarının taksitleri falan bankerce eda edilmesi..." diye sefaret tercümanının Babiâli'ye gelip gittiği gibi. Memnun olmadılar. Olamazlardı.

"Manisa projesini bertaraf ettiler. "Edin" dedik. **"Size bir baraj yeter" dediler.**

"Ve dahası var: Reisicumhurumuz Amerika seyahatine gittiği zaman buradan randevu aldılar kendisinden. Bilirsiniz bunları. Öğle yemeğine dâvet ettiler. Reisicumhurumuz öğle yemeğine gitti. Arkasından "Manisa Barajınızı yapamayacağız" diye tebligat yaptılar.

"Sen Devlet Reisini dâvet et. Sonra "Şu işini yapmayacağız." de. Bu bir defa politik âdaba uyar bir şey değildir. Muaheze ettik (kınama bildirdik). "Madem ki bu barajı yapamıyorsunuz..." **ki, biz ondan sonra 5 baraj yaptık, daha 16 baraj yapıyoruz...** O halde "Bizim sizinle olan muamelemiz artık bir tasfiye muamelesidir."

"Çünkü yaptığı ikrazlara yenisini ilâve etmeyeceği için yapılmış ikrazatın vadei hulûlünde ödenmesi falan..."

"Bir mektup yazdım, dedim ki

"Siz iktisadî inkişafı az olan memleketlere yardım edeceksiniz . Fakat maalesef Hollanda'ya 450 milyon, Türkiye'ye 40 milyon dolar vermeyi kabul ediyorsunuz. Hollanda bu para ile başka memleketleri istismara gidecek. Ama burada Rus'un karşısında nöbet bekleyen bize 40 milyon dolar.

"Muamelelerimiz bu safhaya girdikten sonra, zannederim buradaki memurunuzda da ihtiyaç kalmamıştır, alın,"dedim.

"Bu Beynelmîlel Kalkınma Bankası'nın hikâyesi budur. Hatası, sevabı, şerefiyle beraber bana aittir. Bunun Huzur-ı Kibriya'da (Allahın huzurunda) dahi hesabını vermeye hazırım."

Sertaç Karaağaoğlu

e mail

